

Arqueologia de les Dones

Codi: 100379

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OT	3	0
2500241 Arqueologia	OT	4	0
2500501 Història	OT	4	0

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries.

Professor/a de contacte

Nom: Cristina Rihuete Herrada

Correu electrònic: Cristina.Rihuete@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: espanyol (spa)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: No

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No en té.

Objectius

Els objectius generals de l'assignatura són:

- (1) analitzar els biaixos androcèntrics de la teoria i de la pràctica arqueològiques, així com dels relats de les societats que estudia
- (2) conèixer les alternatives proposades des de la crítica feminista,
- (3) aprofundir en la diversitat de l'experiència humana des d'una perspectiva de gènere
- (4) mostrar el vessant interdisciplinari dels estudis arqueològics amb perspectiva de gènere amb casos pràctics
- (5) aprofundir en les noves metodologies i tècniques d'anàlisi a l'abast de l'arqueologia amb casos pràctics

Competències

Arqueologia

- Contextualitzar els conceptes de la teoria arqueològica i el seu origen, i distingir els principals debats epistemològics i metodològics en les ciències socials.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.

- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Història

- Contextualitzar els processos històrics i analitzar-los des d'una perspectiva crítica
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi a la resolució de problemes relatius al camp d'estudi propi.
2. Avaluar críticament les fonts i els models teòrics.
3. Conèixer els debats arqueològics principals entorn de la prehistòria.
4. Dominar en el grau necessari els idiomes rellevants per a la pràctica professional.
5. Expressar-se eficaçment aplicant els procediments argumentatius i textuals en els textos formals i científics
6. Identificar el context en què s'inscriuen els processos històrics.
7. Identificar els mètodes propis de l'arqueologia i la seva relació amb l'anàlisi històrica.
8. Identificar els mètodes propis de la història i la seva relació amb l'anàlisi de fets concrets.
9. Presentar treballs en formats ajustats a les demandes i els estils personals, tant individuals com en grup petit.
10. Reconèixer la importància de controlar la qualitat dels resultats del treball i de la seva presentació.
11. Transmetre els resultats de la recerca arqueològica i comunicar conclusions, de manera clara, tant oralment com per escrit, a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
12. Utilitzar el vocabulari tècnic específic i d'interpretació de la disciplina.

Continguts

El programa desenvolupa tres grans blocs temàtics articulats en nou temes.

Blocs temàtics

El primer, de caire introductori, exposa els fonaments de la concepció de les dones a la societat occidental, la trajectòria i pluralitat del feminisme i el seu impacte en les ciències socials i els estudis històrics.

El segon aprofundeix en conceptes clau de la crítica feminista com ara sexisme, androcentrisme, gènere, patriarcat, família, sexualitat, ètica de la cura i treball.

El tercer bloc analitza la trajectòria de l'arqueologia de les dones des de les primeres alternatives als models androcèntrics sobre els orígens de la humanitat i la divisió sexual del treball. Aquesta secció inclou nombrosos casos pràctics de diferents continents i cronologies que abasten els àmbits de les pràctiques funeràries,

l'anàlisi espacial dels assentaments, la interpretació de les restes materials en clau social i econòmica, el simbolisme de les representacions figuratives o les noves tècniques de l'arqueologia bio-molecular (anàlisis de paleodieta, filiació i parentiu).

Temari

1. Trajectòria dels feminismes i impacte en els estudis històrics amb perspectiva de gènere
2. Androcentrisme
3. Sexe i gènere
4. Arqueologia de les dones, arqueologia del gènere i arqueologia feminista
5. Androcentrisme en arqueologia: 1.) biaixos androcèntrics en arqueologia prehistòrica: producció ceràmica, tèxtil i metal·lúrgica; 2.) biaixos i alternatives als models explicatius sobre els orígens i l'evolució de la humanitat.
6. Societats patriarcales, matristes i ginecèntriques
7. Cos, parentiu i filiació: altres gèneres, paleogenètica i historials de residència
8. Treball i producció: casa, espai domèstic, activitats de manteniment i producció social
9. Arqueologia de les pràctiques funeràries i recerca de les assimetries socials per raó de sexe/gènere

Metodologia

Activitats dirigides

- Classes teòriques amb suport TIC.
- Sessions de treball i debat en grup. Valoració i discussió col·lectiva de material textual o audiovisual. Presentacions individuals i/o col·lectives i ronda de valoracions.

Activitats supervisades

- Sessions concertades per resoldre dubtes sobre el desenvolupament de l'assignatura. Assessorament individual o en grups reduïts sobre continguts específics del temari.
- Assessorament en grups reduïts per l'elaboració de presentacions i d'exercicis pautats d'aprenentatge.

Activitat autònoma

- Estudi personal. Lectura de textos. Recerca d'informació bibliogràfica.
- Redacció de treballs. Preparació de presentacions, comentaris orals i debats.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, per a la complementació per part de l'alumnat de les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques	40	1,6	
Tipus: Supervisades			

Tutorització, exposició i debat	20	0,8	1, 3, 7
Tipus: Autònomes			
Preparació proves i treballs	30	1,2	3, 6, 7, 11

Avaluació

Tipologia de proves d'avaluació

- Proves escrites.
- Treballs.
- Presentacions orals.
- Participació en debats.

Mòduls d'avaluació

Es portarà a terme una avaluació continuada a totes les activitats desenvolupades a l'assignatura. El sistema d'avaluació s'organitza en 3 mòduls. Cadascun tindrà assignat un pes específic en la qualificació final:

1. Les activitats dirigides s'avaluaran mitjançant el mòdul de proves escrites.
2. Les activitats supervisades s'avaluaran mitjançant el mòdul de presentacions i debats a l'aula.
3. Les activitats autònomes s'avaluaran mitjançant el mòdul de treballs.

Calendari d'avaluació

A l'inici de curs i en el moment de realització/l·liurament de cada activitat avaluable, l'alumnat serà informat (a l'aula i via Moodle) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Moodle, Teams, etc.

Requisits per superar l'assignatura

- Presentació dels mòduls d'avaluació en els terminis establerts.
- La puntuació mitja dels mòduls d'avaluació ha de ser de 5 o més en una escala de 10.
- Quan no es presenti o lliuri un o més dels mòduls d'avaluació en els terminis establerts la qualificació serà "no avaluable".
- Tota irregularitat comesa durant la realització d'una prova (còpia, plagi) implicarà una nota de zero en l'apartat concret d'avaluació.

Reavaluació

Es podrà presentar a la reavaluació qui hagi realitzat els mòduls d'avaluació en els terminis establerts.

Consistirà en una prova escrita sobre el conjunt del temari. Aquesta prova tindrà lloc en les dates oficials establertes per la Facultat. La nota màxima que es podrà obtenir en la reavaluació és de 5,0 (Aprovat).

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Participació activa a les sessions d'exposició, anàlisi i debat	10%	5	0,2	6, 8, 12
Proves escrites	45%	30	1,2	1, 5, 7, 11, 12

Bibliografia

[en negreta, obres molt rellevants per a l'assignatura]

OBRES DE TEORIA, EPISTEMOLOGIA I CRÍTICA FEMINISTA

Arruza, Cinzia; Bhattacharya, Tithi; Fraser, Nancy (2019), **Manifiesto de un feminismo para el 99%**. Herder, Barcelona.

Azpiazu, Jokin (2017), *Masculinidades y feminismo*. Virus, Barcelona.

Beauvoir, Simone (1949, 1999), *El segundo sexo*. Cátedra, Madrid.

Braidotti, Rosi (2004), *Feminismo, diferencia sexual y subjetividad nómada*. Gedisa, Barcelona.

Bogino, Mercedes y Fernández-Rasines, Paloma (2017), "Relecturas de género: concepto normativo y categoría crítica", *La ventana*, 45, pàgs. 158-185.

<http://www.revistascientificas.udg.mx/index.php/LV/article/view/5375/5809>

Butler, Judith (1990), *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, London [traducció al castellano en Paidós, Barcelona, 2001, *El género en disputa. Feminismo y la subversión de la identidad*]

Butler, Judith (2004), *Undoing Gender*. Routledge, New York [traducció al castellano en Paidós, Barcelona, 2004, *Deshacer el género*].

Bocchetti, Alessandra (1996), *Lo que Quiere una Mujer. (Historia, Política, Teoría. Escritos, 1981-95)*. Cátedra, col. Feminismos, Madrid.

Cavarero, Adriana (1987) 'Per una Teoria della Differenza Sessuale', en Diotima (1987) *Il Pensiero della Differenza Sessuale*, La Tartaruga, Milán, pàgs. 41-79.

Cigarini, L. (1996), *La política del deseo*. Icaria-Antrazyt, Barcelona.

Córdoba, David; Sáez, Javier; Vidarte, Paco (2005), *Teoría Queer. Políticas bolleras, maricas, trans, mestizas*. Egales, Barcelona.

Delphy, Christine. (1985), *Por un feminismo materialista. El enemigo principal y otros textos*. La Sal, Barcelona.

Despentes, Virginie (2018), **Teoría King Kong**. Literatura Random House, Barcelona.

Diotima (1987) *Il Pensiero Della Differenza Sessuale*. La Tartaruga, Milán.

Eichler, Magaret (1987), *Nonsexist Research Methods. A Practical Guide*, Allen and Unwin, Boston.

Fausto-Sterling, Anne (2000), *Sexing the Body. Gender politics and the construction of sexuality*. Basic Books, New York [traducció al castellano en Melusina, Sta. Cruz de Tenerife, 2006, *Cuerpos sexuados. La política de género y la construcción de la sexualidad*].

Federici, Silvia (2018), **Revolución en punto cero. Trabajo doméstico, reproducción y luchas feministas**. Col. Mapas, Traficantes de Sueños, Madrid.

<https://www.traficantes.net/libros/revoluci%C3%B3n-en-punto-cero>

Firestone, Sulamith (1973), *The Dialectic of sex*. Johnathan-Cape, London [traducción al castellano en Kairós, Barcelona, 1976, *La dialéctica del sexo*]

Gamba, Susana (2008), "Feminismo: historia y corrientes", en *Diccionario de estudios de Género y Feminismos*. Biblos <<http://www.mujaresenred.net/spip.php?article1397>>

El Hachmi, Najat (2019), *Siempre han hablado por nosotras. Feminismo e identidad. Un manifiesto valiente y necesario*. Col. Destino preferentes, Ed. Planeta, Barcelona.

Haraway, Donna (1995), *Ciencia, cyborgs y mujeres*. Cátedra, Col. Feminismos. Madrid. [original de 1991 *Simians, Cyborgs and Women* en http://cstpr.colorado.edu/students/envs_5110/siamanscyborgs.pdf]

Haslanger, Sally; Tuana, Nancy (2015), "Topics in Feminism", en Zalta, Edward (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, URL = <<http://plato.stanford.edu/archives/fall2015/entries/feminism-topics/>>.

Herd, Gilbert (ed.) (1994), *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*. Zone Books, New York.

Irigaray, Luce (1992), *J'aime à toi. Esquisse d'une félicité dans l'Histoire*. Bernard Grasset, París [traducción al castellano en Icaria, Barcelona, 1994, *Amo a tí: bosquejo de una felicidad en la historia*].

Jónasdóttir, Anna G. (2011), "¿Qué clase de poder es "el poder del amor"?", *Sociológica*, 26(74): 247-273.

Librería de Mujeres de Milán (1996), *El final del Patriarcado (Ha ocurrido y no por casualidad)*. Sottosopra Rosso
<https://www.libreriadelledonne.it/pubblicazioni/el-final-del-patriarcado-ha-occurrido-y-no-por-casualidad-sottosopra>

MacKinnon, Catherine (1982), "Feminism, marxism. Method and the State: an agenda for theory", *Signs*, 7: 515-541.

Moreno, Amparo (1986), ***El arquetipo viril protagonista de la historia. Ejercicios de lectura no androcéntrica***. La Sal, Barcelona. <http://www.amparomorenosarda.es/es/arquetipo-viril>

Muraro, Luisa (2000), "Autoridad y autoría", en Segura, C. y Cerrada, A.L. (eds.), *Las mujeres y el poder. Representaciones y prácticas de vida*. Asociación Cultural Al-Mudayna, Madrid, págs. 9-20.

Pateman, Carole (1988), *The Sexual Contract*. Polity Press, Cambridge [traducción al castellano en Anthopos, Barcelona, 1975, *El contrato sexual*]

Rich, Adrienne (1980), "Compulsory heterosexuality and Lesbian Existence", *Signs*, 5-4: 631-660.

Varela, Nuria (2013), ***Feminismo para principiantes***. Novoprint, Barcelona.

Wollstonecraft, Mary (1792, 2005), *Vindicación de los derechos de la mujer*. Istmo, Col. Fundamentos, Madrid.

Ziga, Itziar (2009), *Devenir perra*. Melusina, Santa Cruz de Tenerife.

TREBALLS D'ARQUEOLOGIA DE LES DONES, DE GÈNERE I FEMINISTA. PROPOSTES TEÒRIQUES, MÈTODES I APLICACIONS

AAVV, (2006), *Les dones en la Prehistòria*. Museu de Prehistòria de València, Diputació de València.

Adovasio, James; Soffer, Olga; Page, Jake (2007), *The Invisible Sex. Uncovering the true roles of Women in Prehistory*. Left Coast Press, Walnut Creek, California [traducción al castellano en Lumen, Barcelona, 2008, *El sexo invisible: el verdadero rol de las mujeres en la prehistoria*].

Arnold, Bettina y Wicker, Nancy L. (eds.) (2001), *Gender and the Archaeology of Death*. Altamira Press, Walnut Creek.

Barber, Elizabeth Wayland (1994), *Women's work. The first 20.000 years. Women, cloth, and society in Early Times*. W.W. Norton & Company, Nova York.

Berrocal, Mª Carmen (2009), "Feminismo, teoría y práctica de una arqueología científica", *Trabajos de Prehistoria*, 66 (2), pàgs. 25-43.

Bertelsen, Reidar; Lillehammer, Arnvid; Naess, Jenny-Rita (eds.) (1987 [1979]), *Were They All Men?. An Examination of Sex Roles in Prehistoric Society*, AmS-Varia, Museo Arqueológico de Satavanger, Satavanger.

Bolger, Diane (ed.) (2013), *A Companion to Gender Prehistory*. Col. Blackwell Companions to Anthropology, Wiley-Blackwell.

Brück, Joanna (2021), "Ancient DNA, kinship and relational identities in Bronze Age Britain", *Antiquity*, 95 (379): 228-237; <https://doi.org/10.15184/aqy.2020.216>

Cintas Peña, Marta (2020), *La desigualdad de genero en la prehistòria ibérica. Una aproximación multi-variable*. BAR International Series 2990, Oxford [tesis doctoral original de 2018 disponible en <https://idus.us.es/handle/11441/77665>]

Colomer, Eulàlia; González, Paloma; Montón, Sandra; Picazo, Marina (comp.) (1999), *Arqueología y teoría feminista. Estudios sobre mujeres y cultura material en arqueología*. Icaria-Antrazyt, Barcelona.

Conkey, Margaret W. i Spector, Janet F. (1984), "Archaeology and the Study of gender", *Advances in Archaeological Method and Theory*, 7, pàgs. 1-38.

Coto, Maria; Delgado, Lara; López, Lourdes, Martín, Jesús; Pastor, Ana; Ruiz, Apen; Yubero, María (2020), *Informe sobre el acoso sexual en arqueología (España)*. Barcelona, Granada y Madrid. DOI: 10.5281/zenodo.3662763. <https://zenodo.org/record/3662763#.YMCuZ27tZ0s>

Crown, Patricia L. (ed.) (2000), *Women and Men in the Prehispanic Southwest. Labor, power and prestige*. School of American Research Press, Santa Fe.

Davis-Kimball, Jeannine (2002), *Warrior women. An archaeologist's search for history's hidden heroins*. Warner Books, New York.

Díaz-Andreu, Margarita (2014), "Historia del estudio del género en arqueología", *Saguntum Extra* 15 (en *Desmuntant Lara Croft. Dones, Arqueologia i Universitat*), pàgs. 25-32.

Díaz-Andreu, Margarita i Sørensen, Mary Louise Stig (1998), *Excavating Women. A History of Women in European Archaeology*. Routledge, London.

Dowson, Thomas A. (1998), "Homosexualitat, teoria queer i arqueologia", *Cota Zero*, 14, pàgs. 81-87.

Ember, Carole i Ember, Melvin (eds.) (2003), *Encyclopedia of Sex and Gender. Men and Women in the World's Cultures*. Kluwer Academic Plenum Publishers, New York.

Escoriza, Trinidad (2006), "Mujeres, vida social y violencia. Política e ideología en el arte rupestre levantino", *Cypsela*, 16, pàgs. 19-36.

Escoriza, Trinidad; González, Andrea; Castro, Pedro (2015), "Representaciones figurativas, mujeres y arqueología", *Menga*, 6, pàgs. 17-32.

Esparza, Ángel; Palomo-Díez, Sara; Velasco-Vázquez, Javier; Delibes, Germán; Arroyo-Pardo, Eduardo; Salazar García, Domingo (2017), "Familiar kinship? Palaeogenetic and isotopic evidence from a triple burial of the Cogotas archaeological culture (Bronze Age, Iberian Peninsula)", *Oxford Journal of Archaeology*, 36(3), pàgs. 223-242.

Geller, Pamela (2009), "Bodyscapes, biology, and heteronormativity", *American Anthropologist*, 111(4): 504-516 - <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1548-1433.2009.01159.x>

Geller, Pamela (2017), *The bioarchaeology of socio-sexual lives. Queering common sense about sex, gender and sexuality*. Springer, Nova York.

Gero, Joan M. i Conkey, Magaret (eds.)(1991), *Engendering Archaeology. Women and Prehistory*. Blackwell, Oxford.

Gimbutas, Marija (1974), *The Goddesses and Gods of Old Europe*. Thames and Hudson, London [traducció al castellano original de 1991 en Siruela, Barcelona, 2014, *Diosas y dioses de la Vieja Europa (7.000-3.500 a.C.)*]

González Marcén, Paloma; Montón, Sandra; Picazo, Marina (2008), "Towards an archaeology of maintenance activities", en Montón Subías, S. i Sánchez Romero, M. (eds.), *Engendering Social Dynamics: The Archaeology of Maintenance Activities*. BAR Internacional Series 1862, Oxford, pàgs. 3- 8.

Grömer, Karina (2016), *The Art of Prehistoric Textile Making: The development of craft traditions and clothing in Central Europe*. Natural History Museum, Viena.

http://www.oapen.org/search?identifier=604250&fbclid=IwAR2WmepKKCelkP9RZW3OOJYE_UKPXNpvZtlfrX9V

Hernando, Almudena (2012), *La fantasía de la individualidad. Sobre la construcción sociohistórica del sujeto moderno*. Katz Editores, Madrid.

Hollimon, Susan E. (2011), "Sex and gender in bioarchaeological research", en Agarwal, S.C. i Glencross, B. (eds.), *Social bioarchaeology*. Wiley-Blackwell, Oxford, pàgs. 149-182.

Joyce, Rosemary A. (2008), *Ancient Bodies, Ancient Lives. Sex, Gender and Archaeology*. Thames & Hudson, Nova York.

Knight, Christopher (2011), "Early human kinship was matrilineal", en Allen, N., Callan, H., Dunbar, R. i James, W. (eds.), *Early human kinship. From sex to social reproduction*. Wiley-Blackwell, Oxford, pàgs. 61-82.

Lerner, Gerda (1986), *The Creation of Patriarchy*, Oxford University Press [traducció al castellano en Crítica, Barcelona, 1990, *La creació del patriarcado*].

López Bertrán, Mireia (2014), "Cossos i gèneres: perspectives d'anàlisi i aplicacions a l'arqueologia", *Saguntum Extra 15* (en *Desmantant Lara Croft. Dones, Arqueologia i Universitat*), pàgs. 33-39.

Lull, Vicente; Rihuete, Cristina; Risch, Roberto; Bonora, B.; Celdrán, E.; Fregeiro, Mª I.; Molero, C.; Moreno, A.; Oliart, C.; Velasco, C. (2021), "Emblems and spaces of power during the Argaric Bronze Age at La Almoloya, Murcia", *Antiquity*, 95(380): 329-348. doi:10.15184/aqy.2021.8

Martínez Pulido, Carolina (2012), *La senda mutilada. La evolución humana en femenino*. Biblioteca Nueva-Minerva, Siglo XXI, Madrid.

Masvidal, Cristina i Picazo, Marina (2005), *Modelando la figura humana. Reflexiones en torno a las imágenes femeninas de la Antigüedad*. Biblioteca General 24, Quaderns Crema, Barcelona.

McKinnon, Susan (2013 [2005]), *Genética neoliberal. Mitos y moralejas de la psicología evolucionista*. Fondo de Cultura Económica, México.

Morace, Sara (1993), *Origine Donna. Del matrismo al patriarcato*. Prospettiva Edizioni. [trad. castellano en la misma editorial en 1999].

Nelson, Sarah H. (2006), *Handbook of Gender in Archaeology*. Altamira Press, Walnut Creek.

Novak, Shannon (2006), "Beneath the façade: a skeletal model of domestic violence", en Gowland, Rebecca y Knüsel, Christopher (eds.) (2006), *Social Archaeology of Funerary Remains*, Oxbow Books, London, pàgs. 238-252

Peterson, Jane (2002), *Sexual revolutions. Gender and Labor at the Dawn of Agriculture*. Altamira Press, Walnut Cree

Prados, Lourdes i López Ruiz, Clara (eds.) (2008), *Arqueología del Género. 1er Encuentro Internacional en la UAM*. UAM Eds., Madrid.

Prados, Lourdes i López Ruiz, Clara (eds.) (2017), ***Museos arqueológicos y género. Educando en igualdad***. Servicio de Publicaciones-Universidad Autónoma de Madrid.

Rihuete, Cristina (2003), "Esqueletos humanos en la investigación de la diferencia sexual", en Molas, Mª D. y GUERRA, S. (eds.), *Morir en femenino: mujeres, ideología y prácticas funerarias desde la Prehistoria hasta la Edad Media*, Edicions Universitat de Barcelona, Col. Breviaris 7, Barcelona, pàgs. 17-50.

Robb, John y Harris, Oliver J.T. (2018): "Becoming gendered in European prehistory: was Neolithic gender fundamentally different?", *American Antiquity* 83 (1), 128-147. doi:10.1017/aaq.2017.54

Rosenberg, Karen i Trevathan, Wenda (2002), "Birth, obstetrics and human evolution", *BJOG (International Journal of Obstetrics and Gynaecology)*, 109, pàgs. 1199-1206.

Sanahuja Yll, M^a.Encarna (2002), ***Cuerpos Sexuados. Objetos y Prehistoria***. Cátedra, col. Feminismos, Madrid.

Sánchez Romero, Margarita (ed.) (2007), *Arqueología de las Mujeres y de las Relaciones de Género*. Monográfico de *Complutum*, vol. 18.

Søfaer, Joanne R. (2006), "Gender, bioarchaeology and human ontogeny", en Gowland, Rebecca i Knüsel, Christopher (eds.), *Social Archaeology of Funerary Remains*, Oxbow Books, Oxford, pàgs. 155-167.

Sørensen, Mary Louise Stig (2000), *Gender Archaeology*. Polity Press, Cambridge.

Stone, Linda (2020), *Kinship and Gender*. 6a edició, Westview Press, Oxford.

Sweely, Tracy L. (ed.), (1999), *Manifesting Power. Gender and the interpretation of power in archaeology*. Routledge, London.

Tilley, Lorna (ed.) (2015), *Theory and practice in the bioarchaeology of care*. Springer. DOI 10.1007/978-3-319-18860-7

Vila, Assumpció (coord.) (2017), *La reproducción en la Prehistoria. Imágenes etno y arqueológicas sobre el proceso reproductivo*. CSIC, Madrid.

Walde, Dale i Willows, Noreen D. (eds.) (1991), *The Archeology of gender: proceedings of the twenty-second Annual Conference of the Archaeological Association of the University of Calgary*. University of Calgary, Calgary.

Weismantel, Mary (2013), "Towards a transgender archaeology. A Queer rampage through prehistory", Susan Stryker i Aren Z. Aizura (eds.), *The Transgender Studies Reader 2*, Routledge, New York, pàgs. 319-334.

Wylie, Alison (2007), "Doing archaeology as a Feminist: Introduction", *Journal of Archaeological Method and Theory*, 14, pàgs. 209-216.

RECURSOS ELECTRÒNICS

Historia material de las mujeres

www.pastwomen.net

Lucha por la igualdad y la diversidad en arqueología

<https://payetatruelle.wixsite.com/projet>

Breu historia del feminisme a través de feministes destacades

http://www.eldiario.es/cultura/feminismo/breve-recorrido-historia-lucha-feminista_0_363614574.html

Epistemología feminista

<http://plato.stanford.edu/entries/feminism-epistemology/>

Filosofía: autores, temàtiques, història (*Internet Encyclopedia of Philosophy*) <http://www.iep.utm.edu/>

Androcentrismo y lenguaje

<https://es.slideshare.net/Feminismos15MBerlin/lenguaje-androcentrismo-y-patriarcado-el-tringulo-de-la-muerte?c>

Formación para la igualdad, Gobierno de México. Materiales digitales

<http://puntogenero.inmujeres.gob.mx/recedu.html>

Proyecto Arqueólogas: mujeres pioneras de la Arqueología española

<https://www.ub.edu/arqueologas/pioneras/>

Breaking Ground: Women in Old Archaeology [arqueòlogues anglosaxones]

http://www.brown.edu/Research/Breaking_Ground/

Mujeres y museos - *Didáctica 2.0 Museos en femenino*

<https://museosenfemenino.es/>

Mujeres en red

<http://www.mujeresenred.net/>

AMIT - Asociación de Mujeres Investigadoras y Tecnólogas

<http://www.amit-es.org/>

Ca la dona

<http://www.caladona.org/>

Pikara magazine

<http://www.pikaramagazine.com/>

Programari

Word, Excel, Power Point, Teams, lector de PDF